

พัฒนาการการปกครองของเวนิสระหว่าง ค.ศ. 421-1797

ณัฐพล ไสตภรณ์นิเวโรจน์*

บทคัดย่อ

ในอดีตเวนิสถือเป็นสาธารณรัฐทางทะเลที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน การก่อตัวของเวนิสนั้นเริ่มต้นจากชุมชนชาวประมงและผู้อพยพหนีการรุกรานของอนารยชนในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 5 โดยในช่วงก่อตัวเวนิสอยู่ภายใต้การปกครองจักรวรรดิไบแซนไทน์และพัฒนารูปแบบการปกครองจากหัวหน้าชุมชนมาเป็นการปกครองโดยดยุคหรือโดเจเนื่องจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชน ต่อมาในยุคสาธารณรัฐที่สามารถแบ่งออกเป็นสามช่วง คือ 1) ช่วงรูปแบบดยุค ที่โดเจมีอำนาจเด็ดขาด 2) ช่วงรูปแบบคอมมูน ที่มีการจัดตั้งคณะบุคคลเพื่อถ่วงดุลอำนาจกันระหว่างโดเจ, ที่ปรึกษาและประชาชน 3) ช่วงรูปแบบอภิชนาธิปไตย ที่แม้จะมีโครงสร้างคล้ายช่วงคอมมูนแต่อำนาจแท้จริงกลับตกอยู่ในมือของกลุ่มอภิชน ปัจจัยแห่งความเปลี่ยนแปลงในช่วงแรกนั้น คือ ความสัมพันธ์ทางการเมืองกับไบแซนไทน์ ส่วนในช่วงที่สองคือ ความล้มเหลวของการปกครองแบบอำนาจเบ็ดเสร็จและการขยายตัวของสาธารณรัฐ และในช่วงที่สามคือ ความขัดแย้งระหว่างอภิชนและประชาชน

คำสำคัญ เวนิส สาธารณรัฐ การปกครอง

Abstract

In the past, Venice was an important maritime republic in the area of Mediterranean sea. The emergence of Venice originated from communities of fishermen and migrants from the barbarians' invasion in the 5th century. During the emergence, Venice was under the Byzantine's governance and developed the form of governance

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาพื้นฐาน คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

from community's leader to be Duke or Doje according to conflicts between communities. In the age of Venetian republic which could be divided into 3 periods i.e. 1) ducal period with autocratic Doje 2) communal period with the formation of assembly to balance the power between Doje, Councils and people 3) aristocratic period which maintained the previous political structure, but the true power was within the hand of aristocrats. The factors of political change in the 1st period were the political bond with the Byzantine. The 2nd period was the failure of autocratic governance and the 3rd period was the conflict between aristocrats and people.

Keywords Venice Republic, Governance

ความนำ

ประวัติศาสตร์ของอิตาลีนั้นได้รับการกล่าวถึงในแวดวงประวัติศาสตร์ไทยค่อนข้างน้อยหากเทียบกับอาณาจักรของกลุ่มชนอื่นๆ ในยุโรป โดยเฉพาะฝรั่งเศส, เยอรมัน และอังกฤษ และหากจะมีการกล่าวถึงก็มักจะเป็นประเด็นที่ผูกโยงกับอาณาจักรที่มีอิทธิพลเหล่านั้นหรือเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์อย่าง ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) เป็นหลัก ทั้งที่ในตัวของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของอิตาลีนั้นก็มีความน่าสนใจและมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของโลกในภาพรวมไม่น้อยไปกว่าประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนอื่นๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นเลย บทความนี้จะพยายามที่จะนำเสนอการศึกษาประวัติศาสตร์อิตาลีว่าด้วยชุมชนของนครเวนิสที่พัฒนาตัวเองจากชุมชนขนาดเล็กที่เกิดจากการรวมตัวของชาวประมงริมฝั่งจนมาเป็นสาธารณรัฐที่มีความสำคัญและทรงอิทธิพลทางทะเลมากที่สุดแห่งหนึ่งในประวัติศาสตร์ที่ยืนยงมาเป็นเวลากว่า 1000 ปีในประเด็นเรื่องพัฒนาการการปกครองของนครเวนิส โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอประเด็นหลักสองประเด็นคือ 1) รูปแบบการปกครองของเวนิสในแต่ละช่วงเวลา และ 2) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองในแต่ละช่วงเวลานั้นๆ โดยช่วงเวลาที่ทำการศึกษาก็จะเริ่มต้นตั้งแต่การรวมตัวของชุมชนในบริเวณทะเลสาบเวเนเทียนในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 5 เป็นต้นมาจนถึงการสูญเสียเอกราชของนครเวนิสจากการรุกรานของจักรพรรดินโปเลียน โบนาปาร์ตแห่งฝรั่งเศสในปีคริสต์ศักราช 1797

1. ข้อมูลทั่วไปของเวนิสและแคว้นเวเนโต

นครเวนิส (Venice) หรือเวเนเซีย (Venezia) ในภาษาอิตาลีเป็นเมืองที่เกิดขึ้นจากการสร้างทางเชื่อมเกาะเล็กๆ จำนวน 118 เกาะในทะเลสาบเวเนเทียน (Venetian Lagoon) อันเป็นส่วนหนึ่งของทะเลอาเดรียติคทางตะวันออกเฉียงเหนือของอิตาลีเข้าด้วยกันโดยใช้

เสาไม้จำนวนมากเป็นฐาน (UNESCO/CLT/WHC 2014) นครเวนิสจึงเสมือนเป็นเมืองที่ลอยอยู่บนผิวน้ำและใช้คลอง 177 คลองและสะพาน 409 สะพานเป็นเส้นทางคมนาคม ในปัจจุบันนครเวนิสมีสถานะเป็นเมืองหลวงของแคว้นเวเนโต (Veneto) ที่มีพื้นที่ราว 18364 ตารางกิโลเมตร¹ สภาพทางภูมิศาสตร์ของบริเวณแคว้นเวเนโตนั้นจำแนกได้เป็นสี่ลักษณะคือ พื้นที่ที่เทือกเขาแอลป์ทางตอนเหนือ, พื้นที่ที่เป็นเนินเขา, พื้นที่ที่เป็นที่ราบและพื้นที่ชายฝั่งทะเลโดย 57% ของพื้นที่นั้นจะเป็นที่ราบขนาดใหญ่ที่อยู่ติดกับทะเล โดยมีแม่น้ำสำคัญหลายสายไหลผ่าน (อาทิ โป (Po), อะดิเจ (Adige), เบรนต้า (Brenta), บัคคิโจเน่ (Bacchigione), ลิวเอนซ่า (Livenza), ปิอาเว่ (Piave) และทาญาเมนโต (Tagliamento)) ไหลผ่าน อีกทั้งยังมีทะเลสาบการ์ดำ (Garda) อันเป็นทะเลสาบที่ใหญ่ที่สุดของอิตาลีตั้งอยู่ทางตะวันออกของแคว้นด้วย ที่ราบของเวเนโตนั้นแบ่งออกเป็นสองลักษณะที่ต่างกันอย่างชัดเจน คือ ที่ราบสูงอันเต็มไปด้วยหินกรวดและขาดความอุดมสมบูรณ์ซึ่งไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก กับที่ราบต่ำ ที่มีแหล่งน้ำอันอุดมและมีดินที่สมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก (Veneto Geography 2014) ส่วนลักษณะภูมิอากาศนั้น เนื่องจากเวเนโตอยู่ทางตอนเหนือของอิตาลีจึงมีอากาศค่อนข้างหนาวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่เป็นภูเขา ในขณะที่พื้นที่ชายฝั่งทะเลจะค่อนข้างอบอุ่นกว่า ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพภูมิอากาศก็จะเห็นได้ว่าพื้นที่ของแคว้นเวเนโตอันเป็นที่ตั้งของนครเวนิสและเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตปกครองนครเวนิสในสมัยโบราณจนถึงสมัยใหม่นั้นมีพื้นที่ที่ค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม ประกอบกับมีพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดกับชายฝั่งทะเลจึงใช้ความได้เปรียบทางด้านพื้นที่ในการทำประมงและผลิตเกลือรวมไปถึงการค้าขายกับต่างเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย จึงไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกแต่อย่างใดที่นครเวนิสจะขยายอิทธิพลของตนได้อย่างมหาศาลในช่วงยุคกลางจนกลายเป็นหนึ่งในสาธารณรัฐที่ทรงอิทธิพลทางทะเลมากที่สุดในยุคนั้น

2. ยุคก่อตั้งของนครเวนิส

2.1 การตั้งชุมชนบริเวณทะเลสาบ

แต่เดิมนั้นคำว่า “เวเนเซีย” (Venezia) หรือ เวเนเทียน (Venetia) ซึ่งเป็นชื่อของเวนิสในภาษาอิตาลีมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า *veni etiam* ซึ่งหมายถึง “กลับมาอีกครั้ง” (come back again) หรือ “กลับมาเพื่อชมสถานที่อันงดงาม” (return to see this beautiful place) ในสมัยโรมัน เวเนเทียนเป็นชื่อของแคว้นหนึ่ง (region)² ที่อยู่ทางตอนเหนือของทะเล

¹ อันที่จริง คำว่า “เวเนโต” นั้นเริ่มใช้กันมาตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 18 เพื่อกำหนดอาณาเขตของดินแดนที่ครอบคลุมตั้งแต่อาณาเขตของแคว้นเวเนโตในปัจจุบันไปจนถึงทั้งหมดของแคว้นฟริอูลีและบางส่วนของแคว้นเตรนติโนและลอมบาร์เดียด้วย

² แคว้น หมายถึง ดินแดนที่อยู่นอกอาณาเขตของอิตาลีแต่อยู่ภายใต้การปกครองของโรม

อาเดรียติค เป็นแคว้นที่สิบ (decima regio) ในจำนวนสิบแคว้นของอาณาจักรโรมัน โดยมีอาณาเขตครอบคลุมจากเทือกเขาแอลป์ไปจนถึงแม่น้ำโปและจากแม่น้ำอติเจไปจนถึงทะเลอาเดรียติค ในสมัยโรมันนั้นบริเวณชายฝั่งทะเลอาเดรียติคของเวเนเทียนนั้นจะมีแนวสันทรายที่ป้องกันแนวทะเลสาบจากพายุในทะเลอาเดรียติคที่เรียกว่า “ลิโด” (lido)³ ซึ่งบริเวณลิโดนี้เองที่นักประวัติศาสตร์เชื่อกันว่า มีชนพื้นเมือง (native) ของเวนิสตั้งถิ่นฐานอยู่มาหลายศตวรรษแล้ว โดยกลุ่มชนพื้นเมืองที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “ชาวเวเนเทียน” กลุ่มแรกนั้นมีความสามารถในการเดินเรือทั้งในบริเวณทะเลสาบ, แม่น้ำ และทะเล (Lane 1973)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเวนิสในยุคโรมันโบราณจนถึงช่วงต้นของยุคกลางนั้นมีอยู่ค่อนข้างน้อย (Horodowich 2009: 6-7) แต่หลักฐานส่วนมากนั้นบ่งชี้ไปในทางเดียวกันว่า การก่อตั้งของนครเวนิสนั้นเกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 5 ซึ่งเป็นเวลาไม่นานหลังจากที่อาณาจักรโรมันตะวันตกล่มสลายจากการเข้าโจมตีของชนเผ่าวิสิกอธ (Visigoth) ที่นำโดยอลาริค (Alaric) Horodowich (2009: 7-8) นักประวัติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ความเห็นว่า การก่อตั้งของเวนิสนั้นมีความแตกต่างจากการก่อตั้งของเมืองอื่นๆ ในยุโรปที่ผู้คนเข้ามาอยู่รวมกันเพราะเป็นศูนย์กลางทางการค้าหรือศูนย์กลางทางศาสนาเนื่องจากเวนิสนั้นไม่ได้เป็นศูนย์กลางทางด้านใดเลยอีกทั้งยังอยู่ห่างจากถนนสายหลักของอาณาจักรโรมัน แต่เวนิสนั้นก่อตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวของกลุ่มเสรีชน (independent freeman)⁴ ที่อาศัยอยู่ในขอบเขตของอาณาจักรโรมันที่อพยพหนีการรุกรานของอนารยชนเผ่าเยอรมัน (วิสิกอธและออสโตรกอธ) และเผ่าชนมาอยู่กับกลุ่มของชาวประมงและช่างฝีมือที่ถือกันว่าเป็น “ชาวทะเลสาบ” (incolae lacunae- lagoon dweller) ตั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่แรก (Lane 1973; Norwich 2003; Horodowich 2009; Giacomo 2014)

อย่างไรก็ดี พื้นที่บริเวณโดยรอบเวนิสก็ไม่ใช่พื้นที่ที่มีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานนอกจากชาวประมงพื้นบ้านในบริเวณนั้นหรือเหล่าผู้มีอันจะกินหรือคนชั้นสูงที่ใช้สถานที่นี่เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและทำกิจกรรมสันทนาการ (เช่นเดียวกับในปัจจุบัน) (Horodowich 2009: 9) จนกระทั่งถึงช่วงที่กลุ่มอนารยชนเข้ามารุกราน เกาะในทะเลสาบเวเนเทียนอันเป็นที่ตั้งของ

³ ในปัจจุบันลิโด หมายถึง แนวสันทรายเฉพาะจุด เป็นบริเวณบ้านพักตากอากาศในฤดูร้อนที่มีชื่อเสียงของเวนิส

⁴ อย่างไรก็ดี มีมายาคติ (myth) สำคัญว่าด้วยต้นกำเนิดของชาวเวเนเทียนอยู่อีกสามกระแส คือ กระแสหนึ่งที่นำเสนอโดยนักประวัติศาสตร์ชาวเวนิสในยุคกลางว่า ชาวเวนิสนั้นจริงๆ แล้วสืบเชื้อสายมาจากพวกกอล (Gaul) เพื่อแสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ระหว่างเวนิสกับฝรั่งเศสในยุคที่ชาวฝรั่งเศสมีอิทธิพลเหนือดินแดนในอิตาลี กระแสที่สองนำเสนอว่า ชาวเวนิสนั้นที่จริงแล้วคือ ชาวกรุงทรอย (troj) ที่หลบหนีมาหลังจากกรุงทรอยแตกด้วยน้ำมือของพวกกรีกและเป็นลูกหลานของอันเทนอร์ (Antenor) ซึ่งเป็นผู้นำชาวทรอยมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองปาตัว (Padua) ก่อนจะอพยพมาที่ทะเลสาบ ส่วนกระแสที่สามเสนอว่า นครเวนิสนั้นถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มของกษัตริย์ชาวโรมันสามคนที่ปกครองนครปาตัวในปี 421

นครเวนิสจึงเป็นเป้าหมายของเสรีชนชาวโรมันที่อพยพหลบหนีมา นอร์วิช (Norwich 2003: 12-14) ให้ความเห็นว่า เนื่องจากอนารยชนที่เข้ามารุกรานตอนเหนือของอิตาลีนั้นเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ตอนกลางของทวีปยุโรปอันมีภูมิประเทศเป็นแผ่นดินจึงไม่มีความรู้ทางเรือและการเดินทะเลมากเท่าที่ควร ดังนั้น อนารยชนเหล่านี้จึงไม่ให้ความสนใจกับการเข้าโจมตีดินแดนที่เป็นเกาะในทะเลสาบดังกล่าวโดยหันเหความสนใจไปยังดินแดนที่ร่ำรวยและอุดมสมบูรณ์กว่าบนแผ่นดินใหญ่แทน นักประวัติศาสตร์ส่วนมากให้ข้อสรุปว่า ผู้คนทยอยเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณเวเนโตตั้งแต่ช่วงที่อาณาจักรโรมันตะวันตกกำลังระส่ำระสายจากการรุกรานของอนารยชนจนليبเอ็ดปีหลังจากที่อลาริค-หัวหน้าชนเผ่าวิสิกอธได้เข้ายึดกรุงโรมเป็นผลสำเร็จนครเวนิสก็ได้รับการสถาปนาอย่างเป็นทางการในเวลาเที่ยงของวันศุกร์ที่ 25 มีนาคม ค.ศ. 421 โดยการสร้างโบสถ์ซาน จาโคโม (San Giacomo) หรือ โบสถ์เซนต์ เจมส์ (St. James) เป็นอนุสรณ์บนเกาะเล็ก ๆ ที่ชื่อ “ริววัลโต” (Rivoalto)⁵ (Bosio ed al. 1987; Norwich 2003: 13-14; Zeno 2010: 10)

อย่างไรก็ดี Horodowich (2009) ได้ให้ข้อสังเกตที่น่าสนใจในประเด็นนี้ไว้ว่า ถึงแม้พวกวิสิกอธและอันจะเป็นผู้รุกรานตอนเหนือของอิตาลีในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 5 และเป็นสาเหตุของการอพยพของผู้คนไปยังเวนิสก็ตามแต่การอพยพในช่วงนั้นก็จะเป็นแบบค่อยเป็นไป ค่อยไปของกลุ่มคนเล็กๆ ที่ไปสร้างนิคมแต่ก็ยังเดินทางไปมาระหว่างดินแดนทะเลสาบกับแผ่นดินใหญ่อยู่ การอพยพไปยังเวนิสของผู้คนกลุ่มใหญ่นั้นกลับเกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 6-7 ภายใต้การรุกรานของพวกลอมบาร์ด (Lombard หรือ ลองโกบาร์ด (longobard)) ที่เป็นอนารยชนเผ่าเยอรมันอีกกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจากตอนเหนือของยุโรป เชื่อกันว่าพวกลอมบาร์ดนั้นทำหน้าที่เป็นทหารรับจ้างในแพนโนเนีย (ฮังการีในปัจจุบัน) ให้กับอาณาจักรไบแซนไทน์เพื่อแลกกับดินแดนในอิตาลี โดยพวกลอมบาร์ดนั้นแตกต่างจากพวกวิสิกอธและพวกอันเพราะพวกลอมบาร์ดนั้นสร้างอาณาจักรถาวรในอิตาลีที่ดำรงอยู่ราว 200 ปีก่อนจะสิ้นสุดลงจากการรุกรานของพระเจ้าชาร์ลมาญ โดยพวกลอมบาร์ดเรียกดินแดนที่ยึดครองมาได้ชื่อว่า “ลอมบาร์ดี” (Lombardy) หรือ “ลอมบาร์เดีย” (Lombardia) หลังจากยึดครองเมืองมิลานและตั้งเมืองปาเวีย (Pavia) เป็นเมืองหลวงของอาณาจักรผู้คนที่อาศัยบนแผ่นดินใหญ่บริเวณชายฝั่งทะเลอาเดรียติคทางตอนเหนือของอิตาลีเมื่อเห็นว่อนารยชนกลุ่มนี้สร้างอาณาจักรถาวร จึงคิดที่สร้างชุมชนถาวรแห่งใหม่ของพวกตนขึ้นบริเวณทะเลสาบแทนที่ดินแดนที่ถูกยึดครองไป กลุ่มคนที่อพยพมาเหล่านี้เก็บทรัพย์สินมีค่าทั้งเครื่องมือทางการค้าและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศาสนาจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะขนย้ายได้มาที่บริเวณทะเลสาบด้วยเพราะในครั้งนี่คือ การตั้งรกรากอย่างถาวร

⁵ ในปัจจุบันเกาะนี้มีชื่อว่า “ริอัลโต” (Rialto) อันมีความหมายว่า “ตลิ่งสูง” (high shore)

2.2 การปกครองของเวนิสในยุคก่อตั้ง

ตามที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า การก่อตั้งขึ้นของชุมชนบริเวณรอบๆ ทะเลสาบเวเนเทียนั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่อาณาจักรโรมันตะวันตกกำลังถูกรุกรานจากอนารยชนเผ่าต่างๆ อันนำไปสู่การล่มสลายของจักรวรรดิในปี ค.ศ. 476 ซึ่งนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มักถือว่าเป็นจุดสิ้นสุดของยุคโบราณและเป็นจุดเริ่มต้นของยุคกลาง (สาคร ช่วยประสิทธิ์ 2555: 16) ในช่วงเวลานั้น แม้จักรวรรดิโรมันตะวันตกจะล่มสลาย แต่อำนาจของจักรวรรดิโรมันตะวันออกหรืออาณาจักรไบแซนไทน์ (Byzantine) อันมีเมืองหลวงอยู่ที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล (Constantinople) ก็ยังคงแผ่ขยายเหนือดินแดนในยุโรปหลายแห่งทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เฉพาะในส่วนของอิตาลี มีดินแดนจำนวนมากที่ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของพวกอนารยชนแต่ในบางพื้นที่ยังคงอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรไบแซนไทน์โดยเฉพาะดินแดนที่อยู่บริเวณชายฝั่งทะเลอาเดรียติกซึ่งก็คือ ดินแดนที่เป็นแคว้นเวเนโตและนครเวนิสนั่นเอง

ผู้คนที่อยู่พหุพื้นที่ฝั่งครามาถึงพื้นที่รอบๆ นครเวนิสนั้นจะตั้งถิ่นฐานหลักอยู่บริเวณช็องจจา (Chioggia) และคาวาร์เซเร (Cavarzere) ที่อยู่ทางใต้ของทะเลสาบไกลส์แม่น้ำอติเจและโป และบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งซึ่งก็คือ มาลามัคโค (Malamacco) ใกล้ๆ กับแนวสันทราย (ลิโต้) และบริเวณริโวอัลโต อันเป็นที่ตั้งของนครเวนิสในปัจจุบัน โดยในภายหลังได้มีการพัฒนากราโด (Grado) และตอร์เซลโล (Torcello) ให้เป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญอีกด้วย (Lane 1973:4)

พื้นที่บริเวณรอบๆ และนครเวนิสนั้นเป็นพื้นที่ปกครองของอาณาจักรไบแซนไทน์ แต่เนื่องจากกรุงคอนสแตนติโนเปิลตั้งอยู่ห่างไกลจึงมีการสร้างกลไกการปกครองที่เรียกว่า exarchate ขึ้นมา โดยชุมชนในพื้นที่รอบทะเลสาบเวเนเทียนอยู่ในพื้นที่ปกครองที่เรียกว่า exarchate of Ravenna อันเป็นพื้นที่ของท่าเรือ โดย exarchate อยู่ภายใต้การปกครองของอุปราช (viceroys/ exarchs) ที่ได้รับการแต่งตั้งจากจักรพรรดิแห่งคอนสแตนติโนเปิลโดยที่มีศูนย์กลางการปกครองอยู่เมืองราเวนน่า (Lane 1973; Norwich 2003; Horodowich 2009)

อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่ควรพิจารณา คือ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนใกล้ทะเลสาบเวเนเทียนนั้นอยู่ห่างไกลจากราเวนน่า (Ravenna) ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของอุปราชอย่างมาก อีกทั้งยังเดินทางติดต่อกันได้เพียงทางทะเลเท่านั้น ทำให้พื้นที่ของเวนิสนั้นอยู่โดดเดี่ยวห่างไกลจากการปกครองส่วนกลางอันส่งผลให้เวนิสมีศักยภาพในการปกครองตนเอง (autonomy) เพิ่มขึ้น โดยหลักการแล้วเมื่อเวนิสมีความสัมพันธ์ทางการเมืองเช่นนี้กับทางคอนสแตนติโนเปิล อุปราชแห่งราเวนน่าจึงเป็นผู้ปกครองเวนิสไปโดยปริยาย แต่ในทางปฏิบัติ ค.ศ. 466 ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบๆ ทะเลสาบทั้ง 12 ชุมชนนัดประชุมกันที่เมืองกราโดเพื่อเลือกตัวแทน (tribune) ของแต่ละชุมชนเพื่อประสานการปกครองชุมชนที่แยก

จากกันให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกทั้งเพื่อยุติความเป็นอริระหว่างชุมชนที่กำลังประทุขึ้นมา (Horodowich 2009; Venice 2013) การเลือกตัวแทนนั้นเป็นจุดตั้งต้นของการพัฒนาคณะปกครองของชุมชนรอบทะเลสาบขึ้นมาจนในที่สุดได้มีการตั้งคณะกรรมการการปกครองส่วนกลางของชุมชนที่เรียกว่า *tribune maiores* หรือ *maritime tribunes* ขึ้นเป็นผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น (*local governor*) ซึ่งทางคอนสแตนติโนเปิลก็มีการรับทราบเนื่องจากมีจดหมายจากคาสซิโอโดรัส (Cassiodorus) ผู้พิทักษ์นครราเวนาและตัวแทนของกรุงคอนสแตนติโนเปิลส่งมาถึง *tribune maiores* เพื่อแสดงความชื่นชมต่อเวนิสทั้งในด้านความสามารถทางทะเลของพลเมืองและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ (Lane 1973; Norwich 2003; Horodowich 2009)

อย่างไรก็ดีความขัดแย้งระหว่างชุมชนกลับทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นทั้งในด้านการประมง, การค้า และด้านการเป็นปรปักษ์ทางต้นกำเนิดที่ดำเนินตั้งแต่ครั้งอพยพมาจากแผ่นดินใหญ่ อีกทั้ง *tribune maiores* ก็ไม่มีอำนาจมากพอในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จนสถานการณ์มาถึงจุดสิ้นสุดเมื่อสังฆราชคริสโตเฟอร์แห่งเมืองกราดอ (Christopher, patriarch of Grado) ได้นำผู้คนออกมาชุมนุมเรียกที่เฮราเคลีย (Heraclea) เพื่อกดดันให้ตัวแทนของ *tribune* เลือกผู้นำขึ้นมาหนึ่งคนเพื่อปกครองชุมชนทั้งหมดซึ่งในที่สุดเมื่อ ค.ศ. 697 เวนิสก็ได้ผู้ปกครองหรือที่เรียกกันว่า “โดเจ” (*doje*) คนแรกคือ เปาลูชโซ ออนาเฟสโต (Pauluccio Anafesto) จากการเลือกตั้ง และนี่ก็คือ จุดเริ่มต้นของโดเจ (*doje*) และสาธารณรัฐเวนิสในเวลาต่อมา (Lane 1973; Norwich 2003; Horodowich 2009; Venice 2013; Prevato 2014)

3. ยุคสาธารณรัฐเวนิส

นักประวัติศาสตร์เห็นค่อนข้างตรงกันว่า สาธารณรัฐเวนิสนั้นถือกำเนิดขึ้นใน ค.ศ. 697 อันเป็นปีที่มีการเลือกโดเจผู้ปกครองเวนิสคนแรกและมีการสืบทอดตำแหน่งโดเจยาวนานมาอีก 117 คนเป็นเวลากว่าพันปี (ตั้งแต่ ค.ศ. 697-1797) จนถึงการล่มสลายของสาธารณรัฐ (Norwich 2003) รูปแบบการปกครองของเวนิสในช่วงสาธารณรัฐแม้จะมีโดเจดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำสูงสุดมาตลอดช่วงเวลาแต่ในแต่ละช่วงกลับมีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการปกครองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งอาจจะแบ่งลักษณะของรูปแบบการปกครองในช่วงสาธารณรัฐนี้ออกได้เป็น 3 ช่วง (Lane 1973) คือ

1. ช่วงรูปแบบการปกครองโดยดยุก (ducal period) ค.ศ. 697-1032
2. ช่วงรูปแบบการปกครองแบบคอมมูน (communal period) ค.ศ. 1032-1296
3. ช่วงรูปแบบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตย (aristocratic period) ค.ศ. 1296-1797

3.1 การปกครองของสาธารณรัฐเวนิสในช่วงรูปแบบการปกครองโดยดยุค

โดเจ (doje เวนิส) หรือ ดยุก (duke อังกฤษ) หรือ ดุค (dux ลาติน) เป็นตำแหน่งผู้นำสูงสุดของเวนิส หลังสิ้นสุดการก่อกบฏอำนาจของตัวแทนชุมชนท้องถิ่นที่เรียกว่า *tribune maiores* ประวัติศาสตร์ของเวนิสระบุว่า โดเจคนแรกของเวนิส คือ เปาลูซโซ อนาเฟสโต (Pauluccio Anafesto) ผู้เป็นอุปราชแห่งราเวนน่าและขึ้นสู่ตำแหน่งโดเจด้วยการเลือกตั้งเหตุการณ์วุ่นวายที่เฮราเคลีย Lane (1973) ตั้งข้อสังเกตว่า แต่เดิมจักรวรรดิไบแซนไทน์นั้นไม่ต้องการให้เวนิสมีผู้นำของตนเองที่จักรวรรดิไม่สามารถควบคุมได้จึงปล่อยให้การปกครองในระยะแรกอยู่ในมือของ *tribune* แต่เมื่อสถานการณ์คับขันจึงตัดสินใจเปลี่ยนการก่อกบฏอำนาจไปยังมือของผู้ปกครองเพียงคนเดียวซึ่งคนนั้นก็คือ อนาเฟสโต ซึ่งเป็นที่ยอมรับของทั้งชุมชนรอบทะเลสาบและจักรวรรดิไบแซนไทน์เนื่องจากเป็นตัวแทนผู้ได้รับคำสั่งและการแต่งตั้งจากองค์จักรพรรดิแห่งคอนสแตนติโนเปิล

ชาวเวนิสต้องรอจนถึง ค.ศ. 726 กว่าที่จะได้เลือกโดเจโดยไม่มีการแทรกแซงใดๆ จากจักรวรรดิไบแซนไทน์และอำนาจภายนอกอื่นๆ โดเจคนแรกที่ได้ชื่อว่าเป็นโดเจชาวเวนิส “โดยแท้จริง” (genuine) คือ ออร์โซ อิปาโต (Orswo Ipato) (หรือที่นักประวัติศาสตร์เรียกกันว่า ออร์โซ)⁶ การเลือกออร์โซขึ้นเป็นโดเจของเวนิสนั้นมีความหมายในทางการเมืองเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นก้าวกระโดดที่สำคัญในการออกจากอำนาจของจักรวรรดิไบแซนไทน์ (Lane 1973; Horodowich 2009) ซึ่งนับจากนี้เป็นต้นมา สาธารณรัฐเวนิสก็ได้ “อิสระในทางการเมือง” เพิ่มขึ้นตามลำดับจนเรียกว่า ได้รับอิสรภาพทางการเมืองแบบจริงจังในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 (Horodowich 2009)

การปกครองเวนิสในช่วงแรกนั้นจึงเรียกได้ว่าอยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองของจักรวรรดิไบแซนไทน์ดังที่ Norwich (2003) เห็นว่า ประวัติศาสตร์ของเวนิสนั้นไม่ใช่ประวัติศาสตร์ของความเป็นอิสระเสรีแต่เป็นประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของคนต่างถิ่น อำนาจของโดเจในการปกครองช่วงแรกนั้นแม้จะมีตำแหน่งเป็นเสมือนดยุค (duke) หรือ เจ้า (prince) แต่ในความเป็นจริงแล้วโดเจเป็นเพียงผู้บังคับบัญชาทหารรับจ้างระดับกลางหรือทหารรับจ้างที่ทำหน้าที่ดูแลพื้นที่ตามสายการบังคับบัญชาของจักรวรรดิไบแซนไทน์เท่านั้น (Horodowich 2009)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงต้นของสาธารณรัฐนั้น Norwich (2003) ให้ความเห็นว่า “โดยหลักการ” แล้วเวนิสปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยที่โดเจนั้นต้องถูกเลือกโดยประชาชนและอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือเพรจาติ (*pregadi*) 2 คนที่โดเจต้อง “เชิญ” เข้ามาเพื่อควบคุมและให้คำปรึกษาว่าโดเจจะไม่ละเลยการทำตามสิ่งที่เป็น

⁶ ตามธรรมเนียมถ้านอนาเฟสโตเป็นโดเจคนแรก ออร์โซจะเป็นโดเจคนที่สามของประวัติศาสตร์เวนิส

มติของชุมชน นอกจากนี้ ยังมีพลเมืองที่ร่วมประชุมกันเพื่อตัดสินใจในเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของสาธารณรัฐที่เรียกว่า อาเรนโก้ (arenego) อีกด้วย⁷

แต่เนื่องจากความล้มเหลวของระบอบ “ประชาธิปไตย” นี้ที่ไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากโดเจนั้นแทบจะละเลยการ “เชิญ” เพรจาติมาร่วมทำงานอีกทั้งประชากรของเวนิสก็เพิ่มมากขึ้นจนทำให้อาเรนโก้ไม่สามารถทำได้จริงในทางปฏิบัติ และสุดท้ายทั้งเพรจาติและอาเรนโก้ต่างก็หมดความสำคัญไป เวนิสเปลี่ยนเป็นถูกปกครองภายใต้โดเจที่กุมอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ (autocratic) ทั้งด้านการปกครองและการทหารและใช้อำนาจที่ถือครองมาได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังมีการกระทำที่ช่วยเสริมอำนาจบารมีของโดเจอย่างเช่นการนำอัฐิของนักบุญมาร์ค (St. Mark, the evangelist) นักบุญประจำเมืองเวนิสมาส่งมอบให้อยู่ภายใต้การดูแลของโดเจแทนที่จะส่งมอบให้บิชอปหรือสังฆราชาแห่งราเวนน่า (Lane 1973: 87-88) ซึ่งก็เป็นการแสดงออกถึงอำนาจของโดเจว่าสามารถกุมอำนาจปกครองในนครได้เพียงใด ยิ่งกว่านั้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 8 จนสิ้นสุดช่วงรูปแบบการปกครองแบบดยุคนี้ อำนาจของโดเจตระกูลคันทีโยโน (Cantiano) ไปถึงระดับของการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolute monarchy) ที่สืบทอดตำแหน่งโดยสายเลือดเลยทีเดียว

ในตอนปลายของช่วงรูปแบบการปกครองโดยดยุคนี้ พลเมืองของเวนิสสังเกตเห็นจุดอ่อนของการระบอบการปกครองที่เปิดโอกาสให้โดเจมีอำนาจเด็ดขาดและสามารถสืบทอดอำนาจในทางสายเลือดได้ ทำให้ชาวเวนิสโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนชั้นสูง (patrician) นั้นต้องการจะลดทอนอำนาจของโดเจลงซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่จะส่งผลต่อโครงสร้างการปกครองของสาธารณรัฐเวนิสต่อไป

3.2 การปกครองของสาธารณรัฐเวนิสในช่วงรูปแบบการปกครองแบบคอมมูน

จุดเริ่มต้นของการปฏิรูปการปกครองของนครเวนิสนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากความต้องการที่จะลดทอนอำนาจของโดเจลงพร้อมๆ กับการเตรียมรับมือกับการขยายตัวของสาธารณรัฐทั้งด้านการค้าและการเมืองในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 11-13 ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคทองของสาธารณรัฐเวนิสที่พัฒนาจากชุมชนชาวประมงที่หารายได้จากการค้าเกลือและหาปลามาเป็น “นครของพ่อค้า, นายธนาคาร และรัฐบุรุษระดับโลก” (Horodowich 2009) ซึ่งตั้งแต่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 8-13 นั้นเวนิสมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยเหตุการณ์สำคัญๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างนี้และส่งผลต่อการขยายตัวของนครเวนิสก็คือ การโจรกรรมร่างของนักบุญมาร์คจากอเล็กซานเดรีย, การขยายเส้นทางการค้าทางทะเลทั้งจากการเจรจาและ

⁷ อย่างไรก็ตาม การปกครองของเวนิสมักไม่ถูกตีความว่า เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและไม่แน่ชัดจะพยายามให้เป็น เพราะอำนาจการปกครองนั้นตกอยู่ในมือของชนชั้นปกครองที่เป็นคนจากตระกูลใหญ่ในเวนิส (Holmes 1988: 231)

การทำสงครามและการปล้นนครคอนสแตนติโนเปิลในสงครามครูเสดครั้งที่ 4 ใน ค.ศ. 1204 ที่เวนิสได้ทั้งทรัพย์สินและเงินตราจำนวนมหาศาล

Horodowich (2009) สรุปรว่าบุญแจสำคัญที่ทำให้เวนิสยกระดับตนเองให้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าและการเมืองที่สำคัญในยุคกลางได้ ดังนี้

1. เวนิสให้ความสนใจในการขยายอำนาจทางทะเลมากกว่าการขยายดินแดนทางบก เห็นได้จากการที่เวนิสนั้นให้ความสำคัญในการเจรจาต่อรองเพื่อการค้าได้เปรียบด้านการค้ามากกว่าทางด้านทหาร ดังเช่น การต่อรองเพื่อตวงเว้นการจ่ายภาษีในเส้นทางเดินเรือที่สำคัญ แทนการได้ครอบครองดินแดน และหลายต่อหลายครั้งที่เวนิสเจรจาค่าตอบแทนเป็นสิทธิในการครอบครองเส้นทางเดินเรือค้าขายในทะเลเอเดรียติคอันเป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญที่เชื่อมยุโรปกับฝั่งตะวันตกกับจักรวรรดิไบแซนไทน์ทางตะวันออกเข้าด้วยกัน (Horodowich 2009)

2. เวนิสปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะยกระดับความสำคัญของตนให้เป็นที่รับรู้โดยทั่วกันในยุโรป ในการยกระดับนครรัฐของตนให้ทวีความสำคัญทั้งทางด้านการเมืองและทางศาสนาในยุคที่ศาสนจักรและศาสนาคริสต์เรืองอำนาจนั้น เวนิสจำเป็นต้องมีสัญลักษณ์ (symbol) หรือมรดกตกทอด (relic) ที่ “เหนือกว่า” หรือ “สำคัญกว่า” สิ่งที่อยู่ภายใต้การครอบครองของนครอื่นๆ ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การโจรกรรมร่างของนักบุญมาร์คมาจากนครเวนิซใน ค.ศ. 828 และเมื่อทำการโจรกรรมสำเร็จแล้วแทนที่จะมอบให้บิชอปแห่งกราดิชซึ่งโดยตำแหน่งเป็นผู้ปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ร่างของนักบุญมาร์คกลับถูกมอบให้จูสตินิอัส ปาเตซิปาซิโอ (Justiniano Partecipazio) ผู้เป็นโดเจในขณะนั้นแทน การที่เวนิสได้ครอบครองร่างของนักบุญมาร์คนั้นมีนัยยะสำคัญทั้งทางศาสนาและทางการเมือง ในทางศาสนานั้นเป็นการลดทอนอำนาจทางจิตวิญญาณอื่นๆ ที่มีในพื้นที่รอบทะเลสาบ ในทางการเมืองเป็นการปฏิเสธอำนาจและประกาศอิสรภาพในเชิงสัญลักษณ์จากกรุงโรม เนื่องจากนักบุญมาร์คนั้นไม่ใช่ นักบุญที่ได้รับการยอมรับจากโรม การสถาปนา นักบุญมาร์คให้เป็นนักบุญประจำนครเวนิสนั้น จึงเป็นการท้าทายอำนาจของกรุงโรมเพราะเป็นการประกาศในเชิงสัญลักษณ์ว่า นครเวนิสได้รับสิทธิอำนาจในการปกครองตนเองมาจากนักบุญมาร์ค ไม่ใช่ นักบุญเซนต์ปีเตอร์ของโรม แต่อย่างใด ซึ่งหากกล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว นี่คือการสร้างความชอบธรรมทั้งทางศาสนาและการเมืองให้กับนครเวนิสเลยทีเดียว

ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า โดเจในช่วงรูปแบบการปกครองโดยดยุคในช่วงต้นของสาธารณรัฐนั้นกุมอำนาจเบ็ดเสร็จจึงมีการปฏิรูประบบการปกครองให้เป็นรูปแบบการปกครองที่เป็นระบบระเบียบที่มีความสลับซับซ้อนและกระจายอำนาจมากขึ้น เพื่อจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้สืบทาททางการเมืองที่สำคัญทั้งสามส่วน คือ โดเจ, คณะที่ปรึกษา (เพรจาติ) และประชาชน (อาเรนาโก้) ขึ้นมาใหม่

จุดเริ่มต้นของการปฏิรูปก็คือ การตั้งสภาที่เรียกว่า มาจโจ คอนซิโย (Maggio Consiglio/ the Great Council) ขึ้นใน ค.ศ. 1172 โดยมีสมาชิกเป็นชายที่เจริญวัยของตระกูลชั้นสูง (ตามที่มีรายนามของสกุลระบุไว้ในสมุดทองคำ (libro d'oro)) จำนวน 480 คนโดยมีหน้าที่เลือกสมาชิกของสภาและควบคุมดูแลการออกกฎหมาย โดย มาจโจ คอนซิโย นี้ได้รับการพัฒนามาจากโครงสร้างทางการปกครองในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 12 คือ กลุ่มที่ปรึกษาของโดเจ (เพรจาติ) ที่เรียกว่า คอนซิลิอุม ซาปิเอนเทส (Consilium Sapientes) เพื่อปฏิรูปอำนาจและบทบาททางการเมืองของกลุ่มที่ปรึกษาและให้อำนาจกับกลุ่มชนชั้นสูงในเวนิสมากขึ้น นอกจากนี้ ในส่วนของประชาชน (อาเรนโก้) ก็มีการตั้งสภาที่เรียกว่า โคมูเน เวเนซียานุม (Commune Venezianum/ Venetian Commune) เพื่อกระจายอำนาจการปกครองให้กับประชาชนของเวนิสด้วย โดย โคมูเน เวเนซียานุม นี้มีบทบาทสำคัญในการเลือกผู้ที่จะเข้าไปเป็นที่ปรึกษาของโดเจ (คอนซิลิอุม ซาปิเอนเทส หรือในภายหลังก็คือ มินอร์ คอนซิโย นั่นเอง)

ใน ค.ศ. 1175 มีการปรับโครงสร้างการปกครองที่สำคัญอีกครั้ง คือ มีการตั้ง มินอร์ คอนซิโย (Minor Consiglio/ Minor Council) ขึ้นมา มินอร์ คอนซิโย จะประกอบด้วยที่ปรึกษาของโดเจจำนวน 6 คน (เพิ่มขึ้นจากจำนวน 2 คนในช่วงต้นของสาธารณรัฐ) และควารันเทีย (Quarantia) ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดของสาธารณรัฐ ซึ่งนอกจากต้องควบคุมดูแลด้านตุลาการแล้วยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลด้านการเงินและการเสนอชื่อ มาจโจ คอนซิโย และ เซนาโต อีกด้วย (Senato) มินอร์ คอนซิโย, ควารันเทีย และโดเจกลายเป็น 3 สถาบันหลักของโครงสร้างการปกครองของสาธารณรัฐเวนิสเมื่อมีการรวมสถาบันทั้งสามให้เป็นสถาบันหลักเพียงหนึ่งเดียวที่เรียกว่า “ซินญอเรีย” (Signoria) ใน ค.ศ. 1223 และอีก 6 ปีต่อมาในช่วงท้ายของรูปแบบการปกครองแบบคอมมูนของสาธารณรัฐเวนิส คอนซิโย เด เพรจาติ (Consiglio dei Pregadi/ Senate) ก็ได้ถูกจัดตั้งขึ้นมา ประกอบด้วยคณะบุคคลจำนวน 60 คนที่ มินอร์ คอนซิโย เป็นผู้เลือกโดยทำหน้าที่อภิปรายทางการเมืองและแก้ปัญหาทางด้านกฎหมายที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน

การสร้างซินญอเรียขึ้นมาเป็นสถาบันทางด้านการปกครองส่งผลต่อรูปแบบการปกครองของเวนิสอย่างใหญ่หลวง เนื่องจากการลดทอนอำนาจของโดเจลงจากการให้สิทธิ์มินอร์ คอนซิโยและควารันเทียในการวิโต้อำนาจของโดเจได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความต่อเนื่องให้กับการปกครองของสาธารณรัฐเวนิสเนื่องจากอำนาจการปกครองไม่ได้อยู่ในมือของบุคคลเพียงคนเดียว ดังนั้น หากเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิดกับโดเจ การปกครองของสาธารณรัฐก็ยังคงดำเนินต่อไปได้ดังคำกล่าวที่ว่า “แม้โดเจจะตายลง แต่ซินญอเรียยังคงดำรงอยู่”⁸ (Lane 1973; Norwich 2003)

⁸ Si e' morto il doje, ma no signoria (Ita)/ The Doje is dead, but the Signoria is not (Eng)

Lane (1973) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองแบบคอมมูนของสาธารณรัฐเวนิสว่า เป็นการปกครองในรูปแบบผสม (mixed government) ซึ่งมีการปกครองแบบราชาธิปไตยในตำแหน่งของโดเจ, การปกครองแบบอภิชนาธิปไตยในหมู่คอนซิโย เด เพรจาติ และการปกครองแบบประชาธิปไตยในตำแหน่งของมาจโจ คอนซิโย ของชนชั้นสูง แต่ Lane ไม่ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนแต่อย่างใด ทั้งนี้การปกครองแบบคอมมูนของสาธารณรัฐเวนิสนั้นมีโครงสร้างที่สลับซับซ้อนจากการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองขึ้นมาเพื่อถ่วงดุลอำนาจระหว่างชั่วอำนาจทั้งสามคือ โดเจ, คณะที่ปรึกษาและประชาชน (Norwich 2003) ซึ่งเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพทางการเมืองให้กับสาธารณรัฐเวนิสและเป็นการกระจายอำนาจทางการเมืองไปสู่ทุกชนชั้น การถ่วงดุลอำนาจระหว่างชั่วอำนาจทั้งสามนี้ในทางหนึ่งก็แสดงถึงการป้องกันการผูกขาดตำแหน่งชนชั้นปกครองโดยสายเลือดและเป็นกระบวนการคัดเลือกชนชั้นที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาปกครอง

3.3 ช่วงรูปแบบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตย

การขึ้นสู่อำนาจของอภิชนในสาธารณรัฐเวนิสนั้นเริ่มต้นขึ้นในช่วง ค.ศ. 1296 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีสาเหตุมาจากความขัดแย้งของสองชั่วอำนาจ คือ ประชาชนและอภิชน อันเนื่องมาจากการเพิ่มพูนอำนาจทางการเมืองของอภิชนที่สามารถทำได้ง่ายตายในระบอบการปกครองที่ใช้การประชุม (assembly) เป็นสำคัญ กล่าวคือ อภิชนนั้นมีทุนทั้งทางด้านเวลาและเศรษฐกิจที่จะขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองได้ง่ายกว่าประชาชน การกีดกันสมาชิกกลุ่มอภิชนในการเข้าสู่ตำแหน่ง มาจโจ คอนซิโย ของประชาชนชาวเวนิส จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นศัตรูระหว่างสองชั่วอำนาจในค.ศ. 1286 ก่อนที่อีกสิบปีต่อมา คณะบุคคลที่เรียกว่า แซร์ ราต้า เดล มาจโจ คอนซิโย (Serrata del Maggio Consiglio/ Lockout of the Great Council) เรียกร้องข้อเสนอกดดันโดเจปิเอโตร กราเดนิโก (Pietro Gradenigo) เรียกร้องให้ปฏิรูปโดยจำกัดอำนาจทางด้านตุลาการของสมาชิกเก่าทั้งหมดและเสนอชื่อควารันเทียชุดใหม่เข้าไปแทน จากนั้นก็สร้างกระแสปลุกเร้าให้ชาวเวนิสเห็นว่า อำนาจการปกครองของประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่เหนือจริง (surreal) มีแต่อำนาจการปกครองของอภิชนต่างหากที่เป็นจริง (Lane 1973; Norwich 2003; Horodowich 2009; Diedo 2014)

คอนซิโย เด ดีเอซี (Consiglio dei dieci/ Council of Ten) จึงถูกจัดตั้งขึ้นมาเป็นศูนย์กลางการกุมอำนาจการปกครอง คอนซิโย เด ดีเอซี ประกอบด้วยคณะอภิชนจำนวน 10 คนที่ทรงอำนาจทางการเมืองและดำเนินการอย่างลับๆ เพื่อควบคุมรัฐบาลของสาธารณรัฐเวนิสในทุกภาคส่วน ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 คอนซิโย เด ดีเอซี ถูกมองว่าเป็นภัยต่อ มาจโจ คอนซิโย และมีความพยายามที่จะลดทอนอำนาจแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม แม้มลุ่มอภิชนจะกุมอำนาจอยู่เบื้องหลังรัฐบาลแต่โดยโครงสร้างของระบบการปกครองนั้นก็ยังคงขึ้นอยู่กับสถาบันหลักซึ่งก็คือ ซินญอเรีย ซึ่งในภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น เซเรนิสสิมา ซินญอเรีย (Serenissima Signoria) ในค.ศ.1423 ซึ่งประกอบด้วยโดเจ, มินอร์ คอนซิโย และผู้นำของควารันเทียทั้งสามคนซึ่งผู้นำคนแรกเรียกว่า อิล เนโร (il nero/ the black เนื่องจากแต่งกายด้วยผ้าสีดำ) ถูกแต่งตั้งโดยคณะที่ปรึกษาของโดเจเป็นผู้คัดเลือก ขณะที่อีกสองคนเรียกว่า อิล รอสโซ (il rosso/ the red) ถูกแต่งตั้ง คอนซิโย ดี ดีเอซี เพื่อเป็นหลักประกันว่า สาธารณรัฐเวนิสนั้นจะไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างที่รัฐอื่นๆในอิตาลีเป็น หากแต่เมื่อพิจารณาแล้วก็จะเห็นว่า ตำแหน่งของผู้ปกครองที่สำคัญในช่วงรูปแบบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยนั้นตกอยู่ภายใต้การควบคุมของคอนซิโย เด ดีเอซี ที่เป็นกลุ่มอภิชนอย่างชัดเจนซึ่งรูปแบบอภิชนาธิปไตยของเวนิสนี้ก็ยังคงดำเนินไปจนถึงการล่มสลายของสาธารณรัฐในค.ศ. 1797 เมื่อพระเจ้านโปเลียนมหาราชแห่งฝรั่งเศสกรีธาทัพเข้ามายึดครองนครแห่งนี้ได้เป็นผลสำเร็จ

บทสรุป

หากจะมองหาเหตุผลว่าเหตุใดจากหมู่บ้านชาวประมงที่ดำรงชีพโดยการค้าเกลือและหาปลาจนกลายมาเป็นสาธารณรัฐทางทะเลที่มีความสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนได้นั้น ย่อมประกอบด้วยเงื่อนไขหลากหลายประการ อาทิ เงื่อนไขทางภูมิศาสตร์, เงื่อนไขทางสภาพเศรษฐกิจ, และเงื่อนไขทางสังคมและการเมืองในช่วงเวลานั้นๆ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่ามีผลอย่างยิ่งยวดต่อการดำรงอยู่ของสาธารณรัฐเวนิสมาเป็นเวลากว่า 1000 ปีก็คือ รูปแบบการปกครองหรือการบริหารรัฐนั่นเอง การพัฒนาการปกครองจากการรวมตัวของชุมชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของผู้นำท้องถิ่นไปสู่สาธารณรัฐที่พัฒนาการปกครองภายใต้ผู้นำที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จไปเป็นคณะผู้ปกครองที่มีโครงสร้างซับซ้อนเพื่อประสิทธิภาพและการถ่วงดุลอำนาจนั้นทำให้เวนิสมีความโดดเด่นกว่านครรัฐต่างๆในช่วงเวลาเดียวกัน ขนาดที่ นิโคโล่ มาคิอาเวลลี (Niccolo Machiavelli) นักปรัชญาการเมืองชื่อดังถึงกับกล่าวว่า เวนิสนั้นเหนือกว่าสาธารณรัฐใดๆ ในขณะนั้น แม้แต่นครฟลอเรนซ์ของเขาเอง ก็ด้วย (Wikipedia 2014)

บรรณานุกรม

- สาคร ช่วยประสิทธิ์. **รู้อดีตเพื่อเข้าใจปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสำนักพิมพ์ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555.
- Bosio, Luciano and others. **Le Origini di Venezia**. Novara: Istituto Geografico de Agostini, 1987.
- Cozzi, Gaeotano. **Dal Rinascimento al Barocco– la Vicenda Storica: Venezia Dal Rinascimento all’eta Barocco**. [Online]. Retrieved March 27, 2014. from <http://www.treccani.it/enciclopedia/dal-rinascimento-al-barocco-la-vicenda-storica-venezia-dal-rinascimento-all-eta-barocca>, 2014.
- Diedo Giacomo. **Storia della Repubblica di Venezia**. [Online]. Retrieved March 29, 2014. from http://books.google.co.th/books?id=Rg_AAAAcAAJ&pg=PA125&lpg=PA125&dq=diego+giacomo+storia+della+repubblica+di+venice&source, 2014.
- Ferrero, Joanne M.. **Venice: History of the Floating city**. New York: Cambridge University Press, 2012.
- Holmes, George (eds.). **The Oxford Illustrated History of Medieval Europe**. Oxford: Oxford University Press, 1988.
- Horodowich, Elizabeth. **A Brief History of Venice**. Philadelphia: Running Press, 2009.
- Lane, Frederic Chapine. **Venice, A Maritime Republic**. New York: Longitude Books, 1973.
- Norwich, John Julius. **A History of Venice**. London: Penguin books, 2003.
- Prevato, Franco. **Venezia, Il suo stato, I suoi Dogi**. [Online]. Retrieved March 27, 2014. from <http://cronologia.leonardo.it/storia/biografie20/dogi.htm>, 2014.
- Raines, Dorit. **Coopatazione, Aggregazione e Presenza al Maggior Consiglio: la Casate delPatriziato Veneziano, 1297-1797**. [Online]. Retrieved March 27, 2014. from <http://www.storiadivenezia.net/sito/rivista/SdV%20-%20Numero%20I.pdf>, 2003.
- UNESCO/CLT/WHC. **Venice and its Lagoon**. [Online]. Retrieved April 7, 2014. from <http://whc.unesco.org/en/list/394>, 2014.
- Veneto Geography**. [Online]. Retrieved April 7, 2014. from <http://www.venetoinside.com/en/discover-veneto/identities-of-veneto/geography>, 2014.

Venice. [Online]. Retrieved April 14, 2014. from [http://gluedideas.com/Encyclopedia-Britannica- Volume-23-Part-1 -Vase-Zygote/Venice_P8.html](http://gluedideas.com/Encyclopedia-Britannica-Volume-23-Part-1-Vase-Zygote/Venice_P8.html), 2013.

Wikipedia. **Government of the Republic of Venice.** [Online]. Retrieved April 7, 2014. from http://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Venice#Government, 2014.

Zeno, Apostolo. **Compendio Della Storia Veneta Di Apostolo Zeno Continuata.** Whitefish: Kessinger Publishing, 2010.